

УДК 291.1

ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ, БОГА ТА СВІТУ В СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ КУЛЬТУРІ

Н. А. Слободенюк

студентка 1 курсу, група М-1, навчально-науковий інститут економіки менеджменту та права
Науковий керівник – к.філос.н., доцент каф. філософії М. С. Мельничук

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м.Рівне, Україна*

Здійснено філософсько-культурологічний аналіз низки аспектів, що сприяли становленню основних констант культури та світоглядних орієнтирів середньовіччя. Автор розглянув визначальну роль діалогу-конфлікту з Богом та Світом у процесі формування духовного в людині середньовіччя.

Ключові слова: середньовічна людина, середньовічна культура, Бог, духовний світ, духовність.

Произведено философско-культурологический анализ ряда аспектов, имеющих место в становлении основных констант культуры и мировоззренческих ориентиров средневековья. Автор рассмотрел определительную роль диалога-конфликта с Богом и Миром в процессе формирования духовного в человеке средневековья.

Ключевые слова: средневековый человек, средневековая культура, Бог, духовный мир, духовность.

Done philosophical and cultural analysis of a number of aspects that contributed to the formation of basic constants cultural and ideological orientations of the Middle Ages. The author examined the crucial role of dialogue, conflict with God and the world in the process of formation of the spiritual in man of the Middle Ages.

Key words: medieval man, medieval culture, God, the spiritual world, spirituality.

Центральне місце у світовій культурі завжди займала людина. Епоха Середньовіччя досить складна і суперечлива сторінка в історії світової культури. І тому, місце в ній людини знаходиться на тлі постійного перехресного вогню, діалогу та конфлікту – Людина-Бог-Світ. Ця тріада і визначає ключову актуальність нашої теми.

Людина Середньовіччя зосереджується на внутрішньому, духовному. Спасіння душі для неї має не лише індивідуальний сенс: рятуючи себе, людина, по-перше, збільшує світовий потенціал добра та світла, а, по-друге, сприяє поверненню світу до того стану, в якому він перебував до гріхопадіння.[1] Світ існує лише тому, що Бог тримає його у своїй "десниці". Створений світ не впливає на Бога, оскільки Бог—це духовна сутність, абсолют усіх абсолютів, сукупність усіх можливих досконалостей. З цієї причини Бог постає для людини неосяжним і принципово позарозумовим (задум Божий невідомий); Бог лише із власного милосердя та любові може відкрити себе людині, і це відбулося, коли Він послав на Землю свого сина— Ісуса Христа. З іншого боку, кожна людина несе в собі "іскру Божу ", тому шлях до Бога лежить через духовне самозаглиблення та самовдосконалення. Відповідно й розуміння природи, моралі, людських життєвих обов'язків визначали винятково релігійні догмати (вихідні незмінні положення)[2].

Церква категорично засуджувала античний культ тіла як гріховний, вимагаючи піклуватися про душу, а не про тіло. Замість цього вона проголошувала силу культу аскетизму, який став характерною рисою середньовічної культури. Прославлялися

пустельники, які відмовлялись від будь-яких чуттєвих задоволень. Особливо гріховними вважались сексуальні насолоди. Середньовічна церква допускала їх лише заради народження дітей. Уже сам вигляд оголеного тіла викликав у віруючих обурення (як наслідок, це відобразилося навіть у світському вбранні). Середньовічний ідеал краси протилежно відрізняється від того, який постає перед нами у грецьких статуях: худа, площинна постать з тонкими руками і ногами, вузькими опущеними плечима і виснаженим обличчям, на якому виділяються очі, спрямовані кудись у невідомий духовний світ.

Починаючи з отців церкви, богослови постійно підкреслювали недовіру до людського розуму, пріоритет віри над розумом підкреслював "небезпеку умоглядності". Наслідком цього був розквіт ірраціоналізму і містики. Середньовічна людина була схильна керуватися у житті не стільки логічними міркуваннями, скільки догматичними установленнями. Вона більше довіряла таємничим знакам і символам, містичним провидінням і розповідям, аніж самостійному критичному мисленню.[1] Самостійно мисляча особистість була розвинена відносно слабо, колективна свідомість домінувала над індивідуальною.

Середньовічне християнство було самою могутньою із сил, що визначала шлях культурного розвитку Європи. Від іудаїзму воно успадкувало не тільки ідею Єдиного Бога (монотеїзм) і Старий Заповіт, але й елементи стародавніх східних культів, які лягли в основу його догматів. Разом з цим вчення Ісуса Христа формувало у свідомості людей принципово нові гуманістичні установки. Таким чином, християнство являло собою свіжу течію, здатну вдихнути нове життя у культуру Європи. Проте ця перемога була нелегкою. У самому християнстві було багато напрямків, в яких так чи інакше відбивався вплив переможених сил. Досить згадати, що у цій боротьбі християнські богослови змушені були включити ідеї античної філософії у свої догмати. Великий вплив на християнство мали ідеї Філона та Сенеки. Олександрійський філософ Філон висунув ідею про природжену гріховність людини, про необхідність урятування душі за допомогою аскези та страждання. Ним було розроблено вчення про Логос, яке розвиває погляди іудейської релігії на месію. Філон учив, що месія має ім'я Логос (з грец. — слово), що месія сам є Богом.

Шанобливе ставлення до грецької науки і заперечення античної чуттєвості, християнське милосердя й жорсткі переслідування єретиків та язичників, витончені богословсько-схоластичні дискусії про таємниці християнського вчення і непроглядне нещасття народу, для якого ця мудрість не мала абсолютно ніякого значення, варварська зневажливість до людської особистості і християнське піклування про спасіння душі — все це зумовило утворення химерної суміші, що складала зміст релігійної свідомості в епоху Середньовіччя.

Сутність людини, її духовний світ зазнав певної видозміни, трансформації. Значно змінилося ставлення людини до світу, і в той же час, ставлення світу до людини на тлі переходу з античного способу культурного існування до Середньовіччя. Це нове ставлення до сутності людини стало наслідком тих основних визначних рис, тих констант, на яких базувався середньовічний світогляд.

1. Кочановский В.В. История культуры Западной Европы /В.В.Кочановский. — М.,1998. — 375 с.
2. Мартынов Ф.В. Мировая художественная культура — М., 2000. —295 с.